

Cronica anonimă a Primei Cruciade

*Faptele francilor
și ale celorlalți pelerini ierusalimiteni*

Traducere din limba latină și studiu introductiv
Pr. Mircea Cristian Pricop

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Doxologia
Iași, 2020

Cuprins

Studiu introductiv	7
1. Motivație	7
2. Creștinii și războiul	9
3. Premisele Primei Cruciade	22
3.1. Cruciadele bizantine	23
3.2. Schisma cea Mare și efectele ei asupra relațiilor dintre creștini până la Cruciada I	50
3.3. „Terorile” secolului al XI-lea	56
3.4. Prima Cruciadă și făurirea conceptului european	67
4. Situația Bizanțului	76
5. Apusul în zorii Primei Cruciade	87
6. Desfășurarea evenimentelor	104
7. Românii nord-dunăreni și Prima Cruciadă	136
8. <i>Gesta Francorum</i> . Cartea și autorul	148
9. Notă asupra ediției	149
10. Tabel cronografic	151
11. Bibliografie	157
12. Îndemn cititorului în deslușirea duhului scrierii de față	165
Faptele francilor și ale celorlalți pelerini ierusalimiteni	167
Cartea I	167
Cartea a II-a	178
Cartea a III-a	187
Cartea a IV-a	191
Anexe	277
1. Descrierea Sfintelor Locuri din Ierusalim	277
2. <i>Dictatus Gregorii Papae</i> (1074)	281
3. Fulcher de Chartres – reproducerea discursului papei Urban II la Clermont	284

4. Epistola papei Urban II către credincioșii din Flandra	286
5. Scrisoarea lui Simeon, Patriarhul Ierusalimului, și a legatului Ahemar	287
6. Scrisoarea lui Simeon, Patriarhul Ierusalimului	288
7. Scrisoarea împăratului Alexius I către starețul Mănăstirii Monte Cassino	290
8. Fulcher de Chartres – Despre marșul dificil prin Asia Mică	291
9. Pascal II despre cruciații învingători	293

Studiu introductiv¹

Motto: Nimeni, dacă mă gândesc, nu a văzut mai înainte atât de mulți cavaleri iluștri și nici va mai vedea vreodată. (Gesta II, 8)

1. Motivație

Investiția în traducerea de izvoare reprezintă, pe lângă altele, una dintre probele de foc ale viitorului nostru. Orice traducere se adaugă la un tezaur, consolidându-l și îmbogățindu-l în înțelegerea corectă a vieții și în raportarea „în Duh și în Adevăr” (In 4, 24) față de Dumnezeu, față de semeni și față de noi înșine.

Carența de traduceri în limba națională a izvoarelor antice și medievale (multe incluzând date valoroase despre înaintașii din așa-numita „perioadă albă” a istoriei), înregistrată de știința românească, în general, ne duce forțat la o situația ambiguă.

Fără să cădem în plasa unei conspirații de carnaval, trebuie să mărturisim totuși că, spre deosebire de surorile ei din Apus, care, prețuind traducerile la justa valoare, explorează, cu multă sânguință, absolut toate cotloanele documentare ale trecutului și chiar față de surorile sale din vecinătate (Ungaria, Bulgaria, Grecia, Rusia), veșnic neliniștite în „descoperirea” a noi „dovezi de noblețe” (văzute și prezentate, nu de puține ori, ca pretenții de întâietate față de alții), știința

---

¹ Unele părți ale acestui studiu introductiv pot fi identificate, cu precădere, în cele noi: Pr. dr. Mircea Cristian PRICOP, *Ortodoxie, etnicitate, identitate europeană*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2012; Pr. dr. Mircea Cristian PRICOP, *Tezaurul identitar românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2013. Alte studii și articole, publicate anterior de către ostenitorul acestei traduceri, care fac parte, integral sau parțial, din acest studiu introductiv sunt indicate atât în notele de subsol, cât și în bibliografie.

românească dovedește o argumentație precară, deseori văduvită de izvoare, nu pentru că acestea nu ar exista, ci, mai ales, pentru că nu îi stau la îndemână în limba națională.

Pentru situația aceasta de vină ar fi mai mulți factori, externi și interni, dintre care cel mai periculos cred că ar fi triumfalismul ne-productiv, exprimat atât prin nepăsare, cât și prin gelozie. Indiferența duce la anchilozarea unui întreg popor în forme pietrificate. Atitudinea refractară, păzitoare geloasă a unui tezaur numai de ea știut, blochează, la rândul ei, prin toate mijloacele de care e capabilă, multe inițiative nobile, descurajând până la nivelul lașității chiar și pe cel mai entuziast om de bine. Ne aflăm într-o situație similară celei din *Numele trandafirului*: ucigașul orb este pregătit să înlătore din calea Adevărului pe oricine îndrăznește să se apropie mai mult de el. Numai că de data aceasta, și poate că tocmai din cauza aceasta, Biserica Ortodoxă Română este, de sute de ani, în fruntea unei cruciade culturale: emanciparea limbii române și a scrisului românesc, primele tipărituri în limba națională, bogăția inegalabilă de traduceri din scrierile vechi și mai ales Liturghia în limba poporului sunt atestări ale unei conștiințe trainice, care se manifestă dinamic și creator în toate direcțiile benefice omului. Este de subliniat și de apreciat, în sensul acesta, efortul neîntrerupt și substanțial al Bisericii naționale, care a luat măsuri, chiar și în perioadele cel mai grele ale sale, pentru susținerea traducerilor în limba română.

Motivația acestei traduceri rezultă din necesitatea ei pentru cercetarea în diferite domenii științifice, de la Teologie, Filologie și Istorie (primele beneficiare) până la Relații Internaționale ori Științe Politice. Prea puține izvoare din perioada cruciadelor – nici unul din perioada Primei Cruciiade – ne-au fost puse la dispoziție în limba română până la momentul prezent.

De aceea *Cronica anonimă* nu este necesară numai specialiștilor. Aș putea spune liniștit că, în concordanță cu destinația ei inițială, *Gesta* se adresează mai ales cititorului obișnuit. Acest lucru se poate observa din impactul pe care îl poate avea cartea asupra cuiva capabil să discearnă, *sine ira et studio*, ceea ce i se oferă prin intermediul textului ei.

Subiectul traducerii este unul pasionant chiar și acum, după trecerea a aproximativ 920 de ani de la apariția cărții. Atât pentru ostenitorul acestei traduceri, cât și pentru cititor, se va deschide o poartă a timpului spre o epocă a celor mai înalte virtuți – credința, vitejia, cumpătarea și setea de dreptate –, dar și a celor mai josnice vicii – semeția, ambiția, lăcomia și perfidia. Mai presus chiar decât importante date istorice furnizate „la cald” de către unul dintre participanții la Cruciada I este reproducerea fidelă a sentimentelor și a judecăților sale cu privire la circumstanțele extreme prin care a trecut.

Prin aceasta, *Gesta Francorum* devine în ochii noștri o lucrare complexă, matură, în care ne putem oglindi ușor. Ea îi conferă cititorului o perspectivă amplă, sinceră, încărcată de sentiment, fără a fi totuși orbită de acesta. Traducerea a urmat cu fidelitate curgerea textului, luând aminte, sfioasă, la principiul bătrânului din Halicarnas: „Îmi voi urma povestirea, depășind, deopotrivă, istoria cetățitorilor omenești, mari și mici, căci multe din câte au fost mari odinioară, cu timpul, și-au pierdut strălucirea, pe când altele, mari în vremea mea, altădată au fost neînsemnate; pătruns de nestatornicia lucrurilor omenești, le voi pomeni deopotrivă și pe unele, și pe altele”².

2. Creștinii și războiul³

Privitor la război, creștinismul s-a plasat întotdeauna împotriva sa, demascându-l ca proveniență a lumii întunericului. Din punct de vedere creștin, războiul este continuarea în plan terestru a clocotului acelei dimensiuni duhovnicești cunoscute sub numele de iad. Războiul, învelișul politico-militar al crimei, este invenția diavolului, primul ucigaș al omului: „Voi sunteți din tatăl vostru diavolul și vreți să faceți poftele tatălui vostru. El, de la început, a fost ucigaș de

---

² HERODOT, *Istoriei*, vol. I, Ed. Științifică, București, 1961, trad. Adelina Piatkowski și Felicia Vanț-Ștef, p. 17.

³ Mircea Cristian PRICOP, „O problemă delicată: creștinii și războiul”, în revista teologică *Tomisul Ortodox* (serie nouă), (ediția online) din 13.08.2018: <http://tomisulortodox.ro/o-problema-delicata-crestinii-si-razboiul/>.

oameni și nu a stat într-o adevăr, pentru că nu este adevăr într-o el. Când grăiește minciuna, grăiește dintr-o ale sale, căci este mincinos și tatăl minciunii” (In 8, 44). Conflictul militar, indiferent sub ce formă de manifestare, atât prin origine, cât și prin mijloace, rămâne în antiteză ontologică față de doctrina creștină. Păstrând linia inițială a creștinismului, Biserica Ortodoxă a respins cu toată fermitatea, până în timpurile noastre, ideologia „războiului sfânt”.

Identificând sursa războiului în plan spiritual, adică în uneltirile duhurilor necurate, Biserica își concentrează întreaga energie pentru a o stopa prin mijloacele adecvate, duhovnicești: „Căci lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătorilor, împotriva stăpânilor, împotriva stăpânilor înținericului acestui veac, împotriva duhurilor răutății, care sunt în văzduh” (Ef. 6, 12).

În acest sens, războiul nevăzut se dovedește a fi unul a cărui încheiere – de care depinde, în mod causal, finalul oricărui conflict fizic – se prefigurează eshatologic în cea de-a Doua Venire a Domnului Hristos și în primenirea necesară a stihțiilor, odată cu întemeierea cerului nou și a pământului nou: „După aceea, sfârșitul, când Domnul va preda împărăția lui Dumnezeu și Tatălui, când va desființa orice domnie și orice stăpânire și orice putere. Căci El trebuie să împărățească până ce va pune pe toți vrăjmașii Săi sub picioarele Sale. Vrăjmașul cel din urmă care va fi nimic este moartea” (I Cor. 15, 24-26).

Ca parte integrantă a Trupului eclesial al lui Hristos, orice creștin conștientizează că firească este atitudinea pașnică, înțelegând-o ca fundament al creșterii sale duhovnicești. Dar, în același timp, cu luciditate inspirată, el recunoaște că, până la Judecata Universală, conflictul, inclusiv cel armat, este inevitabil într-o lume care a rămas în cea mai mare parte a ei neconvertită, supusă păcatului și morții. „Conflictul aparține lumii imperfecte, nu celei desăvârșite. Superioară apare forma socială care ne duce la unitate făcându-ne să ne păstrăm individualitatea, personalitatea. În dimensiunea duhovnicească există armonie între formele sociale, prietenie, familie, grup profesional, națiune, rasă, dincolo de convingerile religioase.

Însă armonia clară de pe treapta de sus devine confuză pe cea de jos și mai mult sau mai puțin completă în stările intermediare”⁴. Biserica însăși, prin experiența ei multiseculară, a demascat ca naivități periculoase atât atitudinile „tolerante” (pacifist-pasive, împietrite în ceea ce își imaginează ele ca fiind „voia Domnului” și rămasse – indiscutabil, din lașitate – fără nici o reacție de opoziție vie în calea propagării răului comun), cât și pe cele „zelote” (confuze și nerăbdătoare, incapabile să întreprindă altceva decât expansiionismul brutal și convertirea prin uzul forței), avertizând, în același timp, că în spatele tuturor acestor naivități, incompatibile cu duhul creștin, s-a aflat întotdeauna demonul câștigului material, Mamona (cf. Mt. 6, 24). Unii scriitori bisericești timpurii și-au exprimat dezacordul privind războiul și îndeplinirea serviciului militar pe motivul incompatibilității dintre calitatea de creștin și cea de oștean al împăraților păgâni persecutori. Tertulian respinge categoric înrolarea creștinilor, potrivit principiului: „Nici un veșmânt destinat unei fapte nelegiuite nu este îngăduit”⁵. Origen exprimă ideea că membrii botezați ai Bisericii nu trebuie să participe la vărsarea de sânge, însă au datoria de a înălța rugăciuni pentru cei aflați pe câmpul de luptă:

Iar în timp de război, voi nu-i înrolați în armată pe preoții voștri. Or, dacă acest lucru e de înțeles la voi, cu cât mai firesc este el când ne gândim la creștini, pentru că în timp ce alții merg la armată ca soldați, creștinii participă la front ca preoți și slujitori ai Domnului! Își păzesc curată nu numai mâna dreaptă, ci luptă prin rugăciuni adresate lui Dumnezeu pentru cei ce luptă cu dreptate și pentru cel ce domnește cu cinste, pentru ca tot ce-i potrivit și dușman celor care viețuiesc cum se cuvine să poată fi înfrânt⁶.

Biserica nu a agreat un punct de vedere tranșant în această privință, permițând, cu multă înțelegere, convertirea soldaților, a

⁴ Prof. Marin ȘTEFĂNESCU, *Filosofia creștină. Contribuție la înțelegerea filosofiei*, Ed. Universul, București, 1943, p. 254.

⁵ TERTULIAN, *Despre idolatrie și alte scrieri morale*, Ed. Armacord, Timișoara, 2001, trad. Florentina Leucuția, p. 87.

⁶ ORIGEN, *Scrieri alese IV*, PSB 9, Ed. IBMBOR, București, 1984, trad. Pr. prof. dr. Teodor Bodogae, pp. 567-568.

magistraților și a ofițerilor de rang înalt din armata romană, cu păstrarea, după botezului, a funcției deținute. Convertirea sutașului Corneliu de către Sfântul Apostol Petru nu a impus sub nici o formă părăsirea serviciului militar (cf. Fapte 10, 1-48). Calendarul Bisericii abundă de sfinți mucenici provenind din rândurile armatei, mulți dintre ei ridicați pe cele mai înalte trepte ale carierei militare: Gheorghe, Dimitrie, Mercurie, Procopie, Mina, Teodor Stratilat, Teodor Tiron etc. Unora dintre acești oșteni, martirizați ulterior, li s-a dat o strălucită biruință în luptă prin intervenția directă a providenței dumnezeiești, iar altora le-au fost chiar oferite arme nelucrate de mână omenească, în scopul proslăvirii Dumnezeuului creștinilor.

Deci, ieșind împăratul Deciu la război⁷, a rămas în Roma Valerian⁸ și, făcându-se multă vreme război și măcel mare între barbari și romani, s-a arătat lui Mercurie îngerul Domnului în chip de om mare, îmbrăcat în haine albe, ținând în mână sa o sabie, și a zis către dânsul: „Nu te teme, Mercurie, nici te înfricoșa, căci sunt trimis spre ajutor ție, ca să te fac biruitor. Deci, primește această sabie și pornește asupra barbarilor și, după ce-i vei birui, să nu uiți pe Domnul Dumnezeuul tău!”. Iar el, fiind înspăimântat, i se părea că cel ce i s-a arătat este unul din boierii Romei. Și luând sabia pe care i-o dăduse, a pornit cu mare

---

⁷ Împăratul Caius Messius Quintus Traianus Decius (249-251), originar din părțile Sirmiumului, fost guvernator al Moesiei Inferior și comandant al trupelor de la Dunăre, era un bun cunoscător al pericolelor de la hotarul dacic. Goții și aliații lor carpi (cel mai războinic trib al dacilor liberi, localizat în partea muntoasă a Moldovei), sub conducerea regelui Cniva, întreprinseseră simultan atacuri masive asupra provinciilor Dacia, Moesia și Tracia, și deși fuseseră stopați pentru o vreme de guvernatorii romani, forțele romane provinciale nu puteau rezista multă vreme. De aceea, imediat după urcarea sa pe tronul Romei, sesizând primejdia, Decius adună o mare armată, pe care o conduce personal spre Istru, ajungând acolo în 250. Din această oaste făcea parte și tânărul ofițer Mercurie, de origine scită (daco-romană). Martiriul Sfântului Mercurie a avut loc pe 25 noiembrie 250.

⁸ Publius Licinius Valerianus, senator, cenzor (251) și, mai târziu, împărat roman (253-259), fusese lăsat să coordoneze administrația Imperiului în timpul campaniei militare conduse de însuși Decius împotriva federației carpo-gotice conduse de regele Cniva.

iuțeală asupra potrivnicilor, pe care-i tăia ca pe niște iarbă. Și trecând prin trupele barbarilor, până la împăratul lor⁹, l-a ucis cu sabia și, împreună cu el, mulțime mare de ostași viteji, încât i se lipise mâna cu sânge de mânerul săbiei. Și așa au fost biruiți și izgoniți barbarii de către romani [...]. Împăratul a zis: „Spune nouă neamul tău și patria”. Sfântul a răspuns: „Dacă vrei să știi neamul meu și patria, îți voi spune; pe tatăl meu l-a chemat Gordian, de neam scit, și a ostășit în oastea martionilor; iar patria mea, către care merg cu sânguință, este Ierusalimul cel de sus, care este cetatea Împăratului Celui ceresc”. (Viața Sfântului Mare Mucenic Mercurie – 25 noiembrie)¹⁰

În mod cert, toți acești sfinți mari ai creștinismului nu ar fi ajuns în locuri de cinste în aparatul de stat roman dacă nu ar fi fost buni oșteni, capabili să-i înfrângă în luptă pe dușmanii împărăției. Viețile lor – biografiile consacrate în cadrul cultului – atestă faptul că ei și-au făcut datoria pe câmpul de luptă ucigându-i pe invadatorii barbari.

După aceste cuvinte, Crucea s-a suit la cer și îndată s-a auzit un glas din înălțimea cerului: „Cu semnul acesta pe care l-ai văzut vei birui pe vrăjmașii tăi și pacea Mea va fi cu tine!”. Astfel Neania, ca și Pavel oarecând, prin arătarea Domnului în cale, din prigonitor s-a făcut vas ales al numelui lui Iisus Hristos. Deci, din acea vedenie minunată și din vorbirea cea dulce a Domnului cu el, i s-a umplut inima de negrăită bucurie și de veselie duhovnicească. După vedenia aceea, Neania cu ostașii lui au mers la Schitopol și, chemînd un argintar, i-a poruncit să-i facă o cruce după asemănarea aceleia pe care o văzuse noaptea [...]. Neania, cunoscînd că în cruce este oarecare putere dumnezeiască, s-a închinat ei și a sărutat-o și, învelind-o, o purta cu el, păzind-o cu o deosebită cinste. El de atunci nu se mai înarma asupra creștinilor, ci asupra păgînilor și îi biruia cu puterea lui Hristos, robind

---

⁹ Nu este vorba despre Cniva, ci despre o căpetenie tribală (carpică, vandală, bastarnă etc.) subordonată acestuia. Regele Cniva îl va înfrânge definitiv pe Decius în Dobrogea de Sud, la Abritus (în apropiere de Razgrad, Bulgaria), în iulie 251. Împăratul Decius împreună cu fiul său cel mare vor pieri în această confruntare.

¹⁰ *** *Viețile Sfinților pe luna noiembrie*, ediție îngrijită de Arhim. Ioanichie Bălan, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman, 1993, pp. 480-481, 483.

țările lor [...]. Pe cînd era el în cetatea sa, Ierusalim, care pe vremea aceea se numea Elia, l-au rugat cetățenii ca să-i izbîndească de strîmbătatea făcută de agareni, pentru că au năvălit asupra acelei părți și prădau pe cei ce se aflau afară din cetate, mai ales partea femeiască. Asemenea făceau și prin toate satele dimprejur. Viteazul ostaș al lui Hristos, cel înarmat cu puterea Sfintei Cruci, a ieșit cu îndrăzneală cu ostașii săi și a izgonit din urmă pe păgîni. El se ruga în sine, zicînd: „Iisuse Dumnezeuule, fii spre ajutorul nădejdiei mele!”. Atunci a venit la el un glas de sus, zicîndu-i: „Nădăjduiește, Neania, că Eu, Domnul Dumnezeuul tău, sînt cu tine!”. Auzind voievodul glasul acela, s-a umplut de atît de mare îndrăzneală, încît cu putere i-a biruit pe ei și a liberat pe toți cei robiți. Agarenii uciși în acel război au fost șase mii; iar din oastea lui, nici unul, nici măcar vreunul să fi fost rănit. (Viața Sfîntului Mare Mucenic Procopie – 8 iulie)¹¹

Ostașii convertiți puteau să-și continue serviciul sub condiția respectării, în exercitarea misiunii lor, a celor trei reguli fixate de Sfîntul Ioan Botezătorul: să nu asuprească pe nimeni, să nu învinuiască pe nedrept și să fie mulțumiți cu solda lor (Lc. 3, 14). Acestor precepte li se adăuga obligativitatea general-creștin, stabilită la Sinodul Apostolic de la Ierusalim, de a nu jerfi și de a nu consuma cele jertfite idolilor, de a nu desfrâna, de a se feri de stropirea și de consumarea sîngelui jertfelor animale păgâne, precum și de a nu consuma animale sugrumate (Fapte 15, 28-29). Soldatul era obligat să își afirme identitatea creștină la un eventual interogatoriu întreprins de autoritățile persecutoare și să își asume cu bărbăție misiunea sfîntă de martir sau de mărturisitor.

Condiția oricărui om pe pămînt, în lumina Sfintei Scripturi, este asimilată stării războinicului: „Oare omul pe pămînt nu este ca într-o slujbă ostășească și zilele lui nu sunt ca zilele unui simbriaș?” (Iov 7, 1). Creștinului îi este aplicabilă această dispoziție generală, sub condiția ascultării prioritare de Hristos-Dumnezeu: „Suferă împreună cu mine, ca un bun ostaș al lui Hristos Iisus. Nici un ostaș nu se încurcă cu treburile vieții, ca să fie pe plac celui care strînge oaste”

---

¹¹ *** *Viețile Sfinților pe luna iulie*, ediție îngrijită de Arhim. Ioanichie Bălan, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman, 1993, pp. 113-114.

(II Tim. 2, 3-4). Răspunzând acuzelor arhierelui, cum că ar fi călcat interdicția de a-L predica pe Iisus cel Răstignit și Înviat, Petru și Apostolii mărturisesc plini de curaj: „Trebuie să ascultăm pe Dumnezeu mai mult decât pe oameni” (Fapte 5, 29).

Constatării pertinente i-a urmat, natural, o permanentă furtună a conștiinței, cu fluctuații între idealul păcii dumnezeiești și nevoia stringentă de a stăvili, inclusiv pe calea armelor, presiunea din ce în ce mai apăsătoare a violenței. Din această furtună de conștiință s-a născut pentru prima dată întrebarea de al cărei răspuns depinde o bună înțelegere a fenomenului raportării creștinului la război: „În ce condiții este tolerată, potrivit creștinismului, uciderea pe câmpul de luptă?”.

Bisericii i-a revenit dreptul și îndatorirea de a da răspuns și călăuzire, în fiecare generație, în așa fel încât fiii ei să se apropie cât mai mult de chemarea Mântuitorului lumii. Ea este, în același timp, Trup tainic al Domnului și adunare a oamenilor liberi. Iar forma adunării nu putea fi completă fără dispoziția de a lupta și de a se apăra după exemplul martirilor, dintre care foarte mulți erau militari.

În dimensiunea luptătoare a Bisericii sunt incluse eforturile ei concentrate asupra limitării violenței, a agresiunii nejustificate, prin formarea unui zid de conștiințe vii, prin convertirea progresivă a propriilor ei membri și prin înzestrarea simultană, a tuturor în Hristos, cu înțelepciunea șarpelui și cu nevinovăția porumbelului (cf. Mt. 10, 16).

Desigur că, într-o oarecare formă, creștinismul, mai ales cel ortodox, a propovăduit pacea și înțelegerea între categoriile sociale din diferitele orânduirii pe care le-a întâlnit, însă, confruntat cu sclavia, personală sau națională, a luptat pe cât a putut de mult pentru eliminarea acesteia, în primul rând prin sădirea seminței adevărului și a libertății ce a rodit în timp faptul istoric al dezrobirii.¹²

În paralel cu activitatea de fortificare interioară a corpului eclezial, prin metode spirituale (smerenie, rugăciune, non-violență, răbdare în fața persecuției, conștiință sacerdotală), la care contribuie,

---

¹² Pr. dr. M.C. PRICOP, *Ortodoxie, etnicitate, identitate europeană*, p. 160.

prin acțiunile sale concrete, fiecare membru al Bisericii, în creștinism s-a dezvoltat încă de la început solidaritatea, eroismul, jertfa de sine, apărarea, inclusiv marțială¹³, a celui vulnerabil: „Izbăvește pe cei ce sunt târâți la moarte și pe cei ce se duc clătînându-se la jungchiere scapă-i!” (Pilde 24, 11); „Fiindcă scăpam de pieire pe cel sărman care striga după ajutor și pe orfanul fără sprijin. Binecuvântările celui ce era gata să piară veneau asupra-mi și umpleam de bucurie inima văduvei” (Iov 29, 12-13).

Pasivitatea, ca sustragere de la apărarea celui nevinovat, a fost condamnată, în creștinismul tuturor timpurilor, drept complicitate efectivă cu fărădelegea comisă de agresor. „Dacă vrei să spui: «Iată n-am știut nimic!», oare Cel ce cântărește inimile nu pătrunde cu privirea și Cel ce veghează peste sufletul tău nu știe și nu va răsplăti omului după faptele lui?” (Pilde 24, 12).

Sfântul Ambrozie al Milanului († 397) introduce acest principiu moral într-unul dintre cele mai importante tratate ale sale, unind obligația de a-l apăra pe cel aflat în necaz cu virtutea curajului creștinesc: „Gloria bărbăției, așadar, nu se bizuie numai pe tăria trupului sau a brațelor cuiva. Și nici legea curajului nu este îndeplinită în scopul provocării, ci al alungării oricărei răutăți. Cel care nu combate nedreptatea ce se face aproapei său, dacă îi stă în putere să facă aceasta, este la fel de vinovat ca acela care o provoacă”¹⁴.

Fiind nevoie să se clarifice din punct de vedere teologic limitele răbdării și cele ale curajului, în așa fel încât să poată fi ușor de observat și de combătut orice derapaj moral, unii Sfinți Părinți, precum Sfântul Atanasie cel Mare († 373) sau Sfântul Vasile cel Mare († 379), s-au preocupat de tema participării creștinului în război,

---

¹³ Sfântul Mucenic Nestor, martirizat împreună cu Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, în jurul anului 306, din porunca împăratului Maximian, l-a provocat la luptă și l-a ucis pe gladiatorul vandal Lie, favoritul împăratului, care îi ucidea pe creștini spre distracția patronului său. Sfântul Nestor este prăznuit în Biserica Ortodoxă pe 27 octombrie, eroismul și jertfa de sine de care a dat dovadă reprezentând un model pentru întreaga creștinătate.

¹⁴ Sfântul AMBROZIE al Milanului, *De officiis ministrorum*, I, 36, 179, PL 16, 18.

cu precădere în ce condiții aceasta nu afectează menirea de a se mântui în Hristos și în Biserică a creștinului participant la lupte.

Fiindcă și între celelalte care se întâmplă în viață găsim că se fac în deosebite feluri: precum a ucide nu este îngăduit, dar în război a desființa pe vrăjmaș este și legiuit, și vrednic de laudă. Astfel că, într-adevăr, chiar de cinstite mai mare se învrednicesc cei ce s-au distinși în război și acestora li se ridică monumente, care vestesc faptele lor curajoase; astfel, același lucru în unele împrejurări și la anumită vreme nu este îngăduit, iar în alte împrejurări și la vreme potrivită se îngăduie și se iartă. (Canonul I al Sfântului Atanasie cel Mare)¹⁵

Părinții noștri nu au socotit între ucideri uciderile din războaie; mi se pare că le dau iertare celor ce luptă pentru buna cuviință și pentru dreapta cinstire de Dumnezeu. Dar poate că este bine a-i sfătui ca trei ani să se rețină de la împărtășire, ca cei necurați cu mâinile. (Canonul al XIII-lea al Sfântului Vasile cel Mare)¹⁶

Sfinții Părinți au acordat o atenție deosebită și fărădelegilor săvârșite pe timp de război, reglementând canonic raportarea Bisericii față de această categorie de răufăcători.

Ni s-a vestit însă nouă că în țara noastră se face un lucru de necrezut, negreșit de păgâni și de nelegiuți, și de cei ce nu cunosc nici numele lui Dumnezeu; că adică unii la atâta cruzime și neomenie au ajuns încât rețin cu sila pe unii din sclavii scăpați de la barbari. Trimiteți pe câțiva prin țară, ca să nu cadă fulgere peste cei ce fac unele ca acestea. (Canonul al VI-lea al Sfântului Grigorie, Făcătorul de minuni, Arhiepiscopul Neocezareei)¹⁷

Astfel, specula, jefuirea celui lipsit de apărare, violul, tâlhăria, prădarea, trădarea, reținerea cu sila – pentru sclavie sau răscumpărare – a prizonierilor evadați de la dușman, călăuzirea dușmanului, delațiunea, pretinderea de recompense sau de răscumpărări

---

¹⁵ Arhid. prof. dr. Ioan N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 2005, pp. 369-370.

¹⁶ Arhid. prof. dr. I.N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, p. 391.

¹⁷ Arhid. prof. dr. I.N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, p. 357.

pentru denunț, pentru eliberarea unor persoane sau bunuri, sau de găsim, au fost condamnate cu toată asprimea, fiind asimilate, în general, crimei.

Deci cei ce s-au numărat între barbari și s-au dus cu ei în robie, uitând că au fost odată din Pont și creștini, și s-au sălbăticit într-atâta încâtucid chiar pe cei de neam cu dânșii, sau cu lemn, sau prin sugrumare, și arată barbarilor, care nu știau, căile sau casele, aceștia trebuie să se oprească și de la ascultare până ce, adunându-se sfinții și Duhul Sfânt înaintea lor, ar hotărî ceva de obște în privința lor". (Canonul al VII-lea al Sfântului Grigorie, Făcătorul de minuni, Arhiepiscopul Neocezareei)¹⁸

Cu privire la implicarea clericilor și a călugărilor în război, fie ca executanți ai funcțiilor combatante, fie ai celor administrative, aceasta este interzisă cu desăvârșire de către canoane.

Episcopul sau prezbiterul sau diaconul, ocupându-se cu oastea (exercitând o funcție militară) și voind să le ție pe amândouă, dregătoria romană de stat și cârmuirea preoțească, să se caterisească, pentru că ale Cezarului sunt ale Cezarului, și ale lui Dumnezeu sunt ale lui Dumnezeu (Mt. 22, 21). (Canonul al LXXXIII-lea apostolic)¹⁹

Se înțelege că membrii clerului și monahii au putut îndeplini în toate timpurile datoria cetățenească pentru poporul și statul aflat în primejdie, dacă acest lucru era impus de o necesitate necondiționată. Sunt numeroase cazuri în care preoții și monahii care însoțeau trupele în vederea administrării serviciilor divine sau în calitate de personal sanitar au comis uciderea inamicului, nefiind pentru aceasta dezbrăcați de straietele clericale, ci, dimpotrivă, elogiați de Biserică. „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi.” (In 15, 13) Unii clerici s-au oferit să lupte pentru a stăvili înaintea dușmanului și pentru a asigura retragerea trupelor înfrânte din calea invadatorului mult prea puternic. Alții au preluat comanda oștirii atunci când toți ofițerii fuseseră

¹⁸ Arhid. prof. dr. I.N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, p. 357.

¹⁹ Arhid. prof. dr. I.N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, pp. 52-53.

uciși, risipiți sau prinși pe câmpul de luptă. În alte situații, membrii clerului s-au implicat în lupta armată pentru eliberarea neamurilor păstorite de ei de sub jugul asupritorilor. Alții au murit pe zidurile cetății asediate de barbari și, în sfârșit, alții au condus operațiuni de urmărire și de ambuscare a convoaielor dușmane în vederea eliberării robilor creștini.

Toți aceștia, în vremuri de grea încercare pentru Biserică și pentru națiunile din care făceau parte, au înțeles că rolul lor era acela de păstori jertfelnici, într-un totu-părtași efortului depus de credincioșii lor. „Căci cu greu va muri cineva pentru un drept; dar pentru cel bun poate se hotărâște cineva să moară.” (Rom. 5, 7) Lașitatea, pasivitatea sau trecerea de partea inamicului au fost asimilate complicității la crimă atât de către normele morale bisericești, cât și de cele laice.

Uneori încerc să explic prietenilor noștri catolici și protestanți, în legătură cu faimoasa teologie a Revoluției sau a Eliberării, că noi, de exemplu, în Grecia am avut în timpul Revoluției contra turcilor preoți și episcopi care au luat arme și s-au luptat alături de popor. Aceasta este conștiința eclesială, adică prioritatea apartenenței la acest organism viu al Bisericii în care se realizează viața veșnică sau viața liberă de timp, de spațiu, de moarte, de corupție, și aceasta încă de aici, de pe pământ. Numai în aceste condiții vom ști să apreciem fiecare lucru la justa lui valoare.²⁰

Un bun exemplu din lumea ortodoxă îl constituie implicarea clerului în lupta de eliberare de sub jugul islamic tătar, respectiv turcesc. Atunci când oștile conduse de marele cneaz Dimitrie al Moscovei au înfruntat forțele Hoardei de Aur, pe câmpia Kulikovo, la data de 8 septembrie 1380, punând în mod victorios începutul rezistenței creștine la atacurile islamice venite din stepele Asiei Centrale, ele au primit binecuvântarea celui mai mare ascet al Rusiei, Sfântul Serghie din Radonej (1314-1392). Este adevărat că „Sfântul

---

²⁰ Christos YANNARAS, *Conștiința eclesială*, în *Ortodoxia sub presiunea istoriei*, volum editat de Pr. dr. Constantin Coman, Ed. Bizantină, București, 1995, p. 51.

Serghei din Radonej (secolul al XIV-lea) i-a dat binecuvântare Mare-lui Cneaz Dimitrie să poarte un război de apărare împotriva hanului tătar doar după ce s-a încredințat că toate mijloacele pașnice de soluționare a diferendului fuseseră epuizate²¹. Însă bătălia propriu-zisă a fost inaugurată de lupta profetică dintre doi reprezentanți ai celor două tabere. Din tabăra mongolilor, viteazul călăreț Timur Mârza (Chelubei), iar din partea creștinilor, ieroschimonahul²² Alexandru Peresvet, însuși ucenicul Sfântului Serghie. În duel, ambii luptători au fost răniți de moarte, însă Alexandru Peresvet a supraviețuit mai mult decât cavalerul mongol. Această întâmplare profetică a fost interpretată ca un triumf al creștinismului asupra năvălitorilor, o preeminență a omului rugăciunii asupra omului lăncii.

Un preot ortodox, românul Stoica din Fărcaș, s-a înrolat în oastea lui Mihai Viteazul, însoțindu-l pe marele voievod în toate biruințele întregitoare de neam și țară. Ridicat la rangul de comandant al întregii infanterii domnești, Popa Stoica (numit în rapoartele occidentale „Abatele”) își va lega numele de marea campanie de la sudul Dunării din 1594, de lupta de la Călugăreni (13 august 1595), de cucerirea Vidinului (1597), precum și de eliberarea Transilvaniei (1599), fiind numit de domnul Unirii în demnitatea de guvernator al cetății Făgăraș²³.

Împotriva tuturor clericilor care, pentru motive excepționale, legate de însăși supraviețuirea Bisericii și a popoarelor din care făceau parte, s-au dedicat temporar îndeletnicirii militare, niciodată nu s-au formulat obiecții de natură canonică, practica vieții eclesiale considerând aceste exemple chiar vrednice de laudă: „Biserica Ortodoxă din aceste regiuni s-a aflat în situația de a se apăra de atacurile îndreptate împotriva existenței ei. În astfel de condiții Biserica Ortodoxă s-a identificat cu lupta popoarelor pentru libertate împotriva

²¹ Dragoș DÂSCĂ, *Părinții Bisericii despre război și stagiul militar*, Ed. Doxologia, Iași, 2015, p. 23.

²² Preot sihastru.

²³ Pr. prof. Nicolae M. POPESCU, *Preoți de mir adormiți în Domnul*, Ed. Basilica, București, 2015, pp. 72-78.

stăpânitorilor colonialiști. Eliberarea poporului era condiția eliberării Bisericii Ortodoxe însăși. Apărarea Ortodoxiei făcea parte din lupta de eliberare a poporului”²⁴.

Ținând cont de gravitatea actului uciderii, dar și de necesitatea ca, din timp în timp, tot cel ce este în stare de a lua arma în mână să o facă în vederea combaterii pericolului general, prezența creștinului pe câmpul de luptă putea avea loc numai în anumite scopuri și condiții, licite din punct de vedere moral și îngăduite de Biserică. În dialogul său cu intelectualii musulmani care acuzau creștinismul de „abandonarea pacifismului și a supunerii” propovăduite de către Hristos, Sfântul Chiril, apostolul slavilor, afirma:

Hristos, Dumnezeu nostru, Care ne-a poruncit să ne rugăm pentru cei care ne ocărăsc și să le facem bine, ne-a spus și că nimeni dintre noi nu poate arăta o iubire mai mare ca acela care-și pune viața pentru prietenii săi (In 15, 3). De aceea, răbdăm îndelung ocările pe care ni le aduc unii, dar în societate ne apărăm unul pe altul și ne punem sufletul în luptă pentru aproapele nostru, așa că voi, când luați prizonieri dintre ai noștri, nu le veți putea închide sufletele o dată cu trupurile și să-i siliți să se lepede de credința lor și la fapte fără Dumnezeu. Războinicii noștri iubitori de Hristos apără cu armele în mâini Sfânta Biserică, îl păzesc pe domnitorul lor, în a cărui persoană sacră cinstesc icoana stăpânirii Împăratului ceresc, își păzesc patria pentru că o dată cu căderea lui, va cădea fără îndoială și puterea patriei, iar credința evanghelică va fi clătinată. Iată zălogurile prețioase pentru care războinicii trebuie să lupte până la sânge. Și dacă își dau sufletele pe câmpul de luptă, Biserica îi numără în rândul sfinților mucenici și îi numește rugători la Dumnezeu²⁵.

Din toate cele afirmate mai sus concluzionăm că scopurile generale pentru care recurgerea la arme de către creștini devine licită (iar în anumite cazuri obligatorie), considerate valide de către Biserică, atunci când toate celelalte mijloace au fost deja încercate fără succes, sunt:

---

²⁴ NICOLAE, Mitropolitul Ardealului, *Studii de Teologie Morală*, Ed. Arhiepiscopiei, Sibiu, 1969, p. 98.

²⁵ Ioan I. ICĂ Jr., Germano MARANI, *Gândirea socială a Bisericii. Fundamente, documente, analize, perspective*, Ed. Deisis, Sibiu, 2002, pp. 219-220.

1. apărarea moralei și a doctrinei creștine;
2. apărarea patriei;
3. protejarea cauzei celor nevinovați și a drepturilor celor care nu se pot apăra singuri;
4. neutralizarea sau măcar limitarea violenței, respectiv a agresiunii invadatorului;
5. eliminarea oprimării sociale;
6. refuzul de a executa dispoziții ale autorității de stat atunci când acestea sunt contrare moralei creștine, învățăturilor Domnului și drepturilor persoanei;
7. autoapărarea.

Scopurile acceptate, enumerate mai sus, se coroborează cu condițiile generale ale desfășurării unui război valid din punct de vedere moral-creștin, care sunt următoarele:

1. binecuvântarea ierarhiei Bisericii;
2. epuizarea tuturor mijloacelor pașnice de rezolvare a conflictului;
3. când lupta armată devine cea mai potrivită metodă de rezolvare a situației;
4. dovada clară a încălcării grave și îndelungate a drepturilor fundamentale;
5. când continuarea stării de fapt ar conduce la un pericol de mari proporții (vertical, prin acutizarea descreștinării și a dezumanizării societății; orizontal, prin exportarea descreștinării/dezumanizării sociale spre alte zone, inițial pașnice);
6. să nu declanșeze o dezordine și mai mare;
7. asigurarea și efectuarea temeinică a tuturor pregătirilor spirituale și materiale necesare dobândirii izbândeii.

3. Premisele Primei Cruciade

Deși literatura aparținând diverselor curente ideologice a încercat să scoată în evidență mai degrabă factorii economici, sociali ori climatici care au stat la baza ideii de eliberare a Ierusalimului,

acest studiu introductiv își propune să accentueze acele premise istorice și religioase care au amprentat caracterul spiritual al primei mișcări cruciate, arătând că răspunsul lumii creștine (încă nedezbinată) la emergența islamică a fost proporțional cu amenințarea.

Roma era înarmată până în dinți, iar Biserica nu avea nici o armă în afară de o credință arzătoare și de cuvântul însuflat. Roma a scos sabia împotriva creștinilor neînarmați, iar creștinii, înarmați numai cu Iisus Hristos și cu mâinile goale, au primit provocarea. Dușmanii se cunoșteau unul pe celălalt dintru început. Convingerea Romei era: mai bine să-și piardă sufletul decât imperiul; iar a creștinilor era: mai bine să-și mântuiască sufletul decât să dobândească un imperiu [...]. Islamul a fost un alt fel de imperialism împotriva căruia a luptat Biserica. Dacă imperialismul roman era rece, calculat, lipsit de orice fanatism, Islamul era o formă unică de imperialism religios, fanatic, având în vedere cucerirea și stăpânirea lumii, ca Roma, și totuși altfel decât Roma. Aici Biserica a luptat cu sabia împotriva sabiei. Înainte de căderea definitivă a Imperiului Roman, au început cruciadele creștinătății împotriva Islamului și nu s-au sfârșit până în ziua de astăzi.²⁶

3.1. Cruciadele bizantine

*a) Pelerin în căutarea Crucii Mântuitorului. Cruciada lui Heraclius (610-641)*²⁷

În 5 mai 614, oștile persane pătrundeau în Ierusalim prin trădarea evreilor din oraș. Masacrarea a peste 60.000 de creștini de către invadatori și de către evreii din Ierusalim și luarea în robie a peste 35.000 va genera o undă de șoc în întreaga lume creștină. Conduși de un personaj obscur, numit Neemia, evreii au înghesuit mii de prizonieri creștini, pe concetățenii lor considerați mai puțin valoroși

---

²⁶ Sfântul NICOLAE VELIMIROVICI, *Pătimirea Bisericii*, Ed. Sophia, București; Ed. Cartea Ortodoxă, Alexandria, 2010, trad. Laura Mărcean, pp. 62-63.

²⁷ Mircea Cristian PRICOP, „Evenimentul care a schimbat istoria lumii: Cruciada lui Heraclius (610-629)”, în *Tomisul Ortodox* (serie nouă), ediția online din 25.02.2018: <https://tomisulortodox.ro/evenimentul-care-a-schimbato-istoria-lumii-kruciada-lui-heraclius-610-629/>.

Faptele francilor și ale celorlalți pelerini ierusalimiteni

Gesta Francorum et Aliorum Hierosolymitanorum

Cartea I

Secțiunea I

1. Acum, când a sosit timpul acela pe care Domnul Iisus îl arată credincioșilor Săi zilnic, în special în Evanghelie, zicând: „Cel ce dorește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-mi urmeze Mie”¹, s-a răspândit așadar o puternică frământare prin toate regiunile Galiei, astfel încât oricine căuta să urmeze râvnitor pe Domnul, curat cu inima și mintea, și dorea să poarte crucea după Dânsul cu credință, nu ar fi zăbovit să purceadă sprinten pe calea Sfântului Mormânt. Așa că apostolicul Scaunului Roman², Urban, cu arhiepiscopii, episcopii, abații și preoții săi, a pornit, în cel mai scurt timp cu putință, dincolo de munți³ și a început să țină cuvântări și să predice cu convingere: „Oricine dorește să-și mântuiască sufletul să nu stea în îndoială ca să ia cu umilință calea Domnului, iar dacă [se gândește că] nu are bani destui [pentru călătorie], mila dumnezeiască îi va oferi din belșug”.

Apoi stăpânul apostolic a continuat: „Fraților, trebuie să îndurăm multe pentru numele lui Hristos, adică: mizerie, sărăcie, lipsa

---

¹ Mt. 16, 24.

² Această titlatură se referă la papa Urban II (1088-1099).

³ Deplasarea s-a făcut în vederea desfășurării Conciliului de la Clermont (18-22 noiembrie 1095). Mai înainte de Clermont, Urban II convocase Conciliul de la Piacenza, în martie 1095, unde trimișii împăratului bizantin fuseseră audiați cu interes despre situația din Răsărit.

hainelor, persecuții, nevoi, slăbiciuni [boli], foame, sete și altele asemenea, așa cum a spus Domnul ucenicilor Săi: „Trebuie să pătimiți multe pentru numele Meu”⁴ și „Să nu vă rușinați să Mă mărturisiți înaintea oamenilor; căci Eu vă voi da gură și înțelepciune”⁵; și în sfârșit: „Răsplată multă veți dobândi”⁶. Și când această cuvântare a început a se auzi, treptat, în toate regiunile și provinciile Galiei, francii care au ascultat acestea au pus de îndată să le fie cusute cruci pe umerii dreپți, zicând că ei merg în unanimitate pe urmele lui Hristos, de Care au fost mântuiți din mâna iadului.

2. Și pe dată ținuturile Galiei s-au golit de case. Astfel, galii au format trei grupe. O parte dintre franci a intrat în regiunea Ungariei, adică Petru Eremitul și ducele Godefroy⁷, și Balduin⁸, fratele lui,

---

⁴ Fapte 9, 16.

⁵ Lc. 21, 15.

⁶ Mt. 5, 12. În traducere literală *persequetur vos larga retributio* ar însemna „o mare răsplată vă va urmări”. Desigur, sensul exprimării este similar celui evanghelic (*merces vestra copiosa est in caelis* – plata voastră multă este în ceruri). Buna intenție a papei nu poate fi contestată. Totuși se poate sesiza inclusiv o aluzie la recompensa pământească ce-i va urmări pe cei perseverenți, viteji și întreprinzători pe drumul lung spre Ierusalim. O motivație în plus, mai la îndemână și îndeajuns de stimulativă pentru războinicii franci. S. RUNCIMAN, *Istoria Cruciadelor*, vol. I, Ed. Nemira, București, 2014, trad. de Ovidiu Cristea, Marian Coman, Maria Pakucs-Wilcocks, pp. 124-128. S. COLUMBEANU, R. VALENTIN, *Cruciadele*, Editura Enciclopedică română, București, 1971, pp. 57-60.

⁷ Godefroy de Bouillon (+1100), duce al Lotharingiei (Lorenei) Inferioare. După cucerirea Ierusalimului, devine primul suveran al statelor cruciate, asumându-și titlul de „Protector al Sfântului Mormânt”. Deși a condus efectiv regatul Ierusalimului, a refuzat, din evlavie, calitatea de rege, susținând că nimeni nu ar trebui să poarte coroană de aur acolo unde Hristos a purtat coroană de spini. Va muri în condiții neclare (cronicile vorbesc fie despre rana de săgeată căpătată la asediul Acrei, fie de boală, fie, în sfârșit, de consumul unor fructe otrăvite pe care Godefroy le-ar fi primit în dar de la un nobil musulman), la un an de la cucerirea Cetății Sfinte. Va fi succedat de fratele său Balduin, care va avea mai puține scrupule în a lua pe frunte coroana de aur.

⁸ Balduin de Boulogne, fratele lui Godefroy de Bouillon, conte al Edesei și rege al Ierusalimului (1100-1118).

și Balduin, contele de Mons⁹. Acești cavaleri puternici și mulți alții pe care nu-i cunosc au călătorit pe drumul pe care Carol cel Mare, mărețul rege al Franciei, l-a construit până la Constantinopol¹⁰.

Petru, cel amintit mai sus, a fost primul care a ajuns la Constantinopol la calendele lui august¹¹ și, cu el, cea mai mare parte a neamului alamanilor¹². Acolo i-a găsit adunați pe lombarzi¹³ și pe longo-barzi¹⁴ și pe mulți alții, cărora împăratul¹⁵ a dat poruncă să li se dea provizii atât cât au stat în cetate și le-a zis: „Să nu traversați Brachiumul¹⁶ până nu vine întreaga oaste a creștinilor, pentru că nu sunteți destul de puternici încât să vă luptați cu turcii”.

---

⁹ Balduin II de Hainaut, conte de Mons, prezent la toate bătăliile până la cucerirea Antiohiei (1098). Imediat după ocuparea Antiohiei, puși în situația de a fi ei înșiși asediați de oștile atabegului din Mosul, cruciații reușesc să îi înfrângă pe dușmani. Îi trimit pe Balduin și pe Hugo de Vermandois în solie la împăratul Alexius I pentru a solicita urgent sprijin militar, în schimbul predării cetății. Este ultima știre pe care o mai oferă izvoarele scrise despre Balduin de Mons. A dispărut pe drumul de întoarcere spre Antiohia, probabil ucis de turci.

¹⁰ Drum ce începea de la Marea Nordului și traversa Sfântul Imperiu Romano-German, Ungaria și Balcanii, trecând prin orașele Strasbourg, Ratisbona (Regensburg), Viena, Belgrad, Niș, Sofia, Adrianopol, având ca destinație Constantinopolul.

¹¹ 1 august 1096.

¹² Prin „alamani” sau „alemani” putem înțelege populația antică și medievală localizată în vestul Germaniei, Alsacia și Elveția de astăzi. Denumirea acestei confederații de triburi se va extinde treptat și va fi preluată încă de timpuriu de mai multe limbi pentru a-i defini pe germani în general (fr. *Allemagne*; sp., *Alemania*; port., *Alemanha* etc.). Până în anul 911, pe teritoriul amintit mai sus exista un ducat franc, cu numele Alemannia.

¹³ Prin „lombarzi” se înțelegea, ca și astăzi, italienii din Nord.

¹⁴ Sub denumirea medievală de „longobarzi” pot fi identificați italienii de sud.

¹⁵ Alexius I Comnenul (domnia: 1081-1118). Dinastia comnenă avea origine vlahă și provenea din Tracia, probabil din cetatea Comne. Pentru mai multe date vezi: Nicolae BĂNESCU, *Chipuri din istoria Bizanțului*, Ed. Albatros, București, 1971, pp. 121-140; S. RUNCIMAN, *Istoria Cruciadelor*, vol. I, pp. 68-73.

¹⁶ *Brachium Sancti Georgi* = Brațul Sfântului Gheorghe (Strâmtoarea Bosfor).

Creștinii¹⁷ s-au comportat mizerabil, deoarece au dărâmat și au incendiat clădirile cetății, iar plumbul cu care erau acoperite bisericile l-au dat jos și l-au vândut grecilor. În acel moment, împăratul s-a mâniat și le-a poruncit să traverseze Brachiumul. După ce au trecut marea, nu au întârziat să facă tot felul de răutăți, incendiind și jefuind case și biserici. În cele din urmă au ajuns la Nicomidia, unde lombarzii și longobarzii și alamanii s-au despărțit de franci, deoarece francii erau tot timpul cuprinși de aroganță. Lombardii și longobarzii și-au ales un conducător peste ei, care se numea Rainold. Alamanii [au procedat] la fel.

Și au intrat în România¹⁸, și au mășăluit timp de patru zile către cetatea Niceea, și au descoperit o anume fortăreață, al cărei nume era Exerogorgo¹⁹, care era goală de oameni. Și au ocupat-o. În ea au descoperit o mare cantitate de grâu, vin și carne, și o mulțime de alte bunuri.

Auzind așadar turcii că se aflau creștinii în fortăreață, au venit ca s-o asedieze. Înaintea porții fortăreței se afla un puț și la poalele fortăreței, un izvor cu apă curgătoare, în apropierea căruia Rainold a ieșit să-i surprindă pe turci.

Dar turcii, veniți chiar la sărbătoarea Sfântului Mihail, care este a treia zi a calendelor lui octombrie²⁰, au năvălit peste Rainold și peste cei care erau cu el; și au ucis turcii pe mulți dintre ei. Ceilalți [dintre cei care au scăpat cu viață] s-au refugiat în fortăreață. Pe aceștia turcii i-au asediat de îndată și i-au lăsat fără apă. Și s-au aflat ai noștri într-o atâta mare nenorocire, încât și-au junghiat caii și măgarii și au băut sângele acestora. Alții își coborau cingătorile și mantiile în rezervor²¹ și storceau apa în gurile lor. Unii au urinat

¹⁷ Cruciații conduși de Petru Eremitul.

¹⁸ Sub denumirea de *Romania* („țara romanilor”) era la acel moment cunoscută zona Asiei Mici, ocupată de turci.

¹⁹ Xerigordon.

²⁰ În calendarul catolic, sărbătoarea Sfinților Arhangheli este celebrată pe 29 septembrie. Prin urmare, riposta turcilor selgiucizi a avut loc în jurul datei de 29 septembrie 1097.

²¹ Turcii descoperiseră sursa de apă a castelului și o blocaseră. Rezervorul era gol, însă pe fund se mai aduna oarecare umezeală.

în pumnii altora și au băut. Alții au săpat [gropi în] pământul umed și s-au întins pe spate și au presărat pământ peste piepturile lor din cauza nemăsuratei uscăciuni a setei.

Episcopii și preoții, într-adevăr, i-au încurajat pe ai noștri și le-au impus să nu cedeze, zicând: „Stați tari în credința lui Hristos oriunde și nu vă temeți de cei care vă prigonesc, precum a spus Domnul: «Nu vă temeți de cei ceucid trupul, dar sufletul nu pot să-l ucidă»”²². Acest necaz a durat opt zile. În cele din urmă, conducătorul alamanilor s-a înțelese cu turcii ca să-i predea acestora pe semenii săi și, prefăcându-se că iese la luptă, a fugit la ei, și mulți împreună cu el. Totuși, acei²³ care nu au vrut să-L nege pe Domnul²⁴ au primit sentința capitală. Pe aceia pe care [turcii] i-au prins în viață i-au împărțit între ei ca pe oi. Pe unii i-au folosit drept ținte și i-au săgetat; pe alții i-au vândut și i-au dat ca pe animale. Unii [dintre soldații turci] i-au luat [sclavi] în casele lor, pe unii la Chorasana²⁵, pe alții la Antiohia²⁶, pe alții în Alep²⁷ sau pe oriunde mai locuiau. Aceștia au fost primii care au primit fericita mucenicie în numele Domnului Iisus.

După aceea, auzind turcii că Petru Eremitul și Walter cel Sărac²⁸ erau în Civitot²⁹, care se află înainte de cetatea Niceea, au venit acolo cu mare bucurie, ca să-i ucidă pe ei și pe cei care îi însoțeau. Și când au ajuns, l-au întâlnit pe Walter cu ai săi, pe care turcii i-au ucis de

---

²² Mt. 10, 28.

²³ Dintre cei trădați de conducătorul alamanilor și predați în mâinile turcilor.

²⁴ Să devină musulmani.

²⁵ Regiune situată în estul Iranului modern.

²⁶ Este vorba despre metropola biblică Antiohia Siriei. Ruinele ei sunt situate lângă orașul turc modern Antakya.

²⁷ Oraș important al Siriei.

²⁸ Walter sau Gautier „cel Sărac” (*Gualterius Sinehabere*) primise această poreclă cel mai probabil dintr-o neînțelegere a titlului său nobiliar. Era senior al localității Boissy Sans-Avoir, în apropiere de Paris. Împreună cu Petru Eremitul, a făcut parte din primul val cruciat, denumit „Cruciada săracilor”.

²⁹ Civitot sau Kivotos era o fortăreață în apropiere de Helenopolis, pe malul Mării Marmara.

îndată. Însă Petru Eremitul plecase la Constantinopol cu puțin mai devreme, pentru că nu mai putea să stăpânească acea oaste pestriță care nu voia să asculte nici de el, nici de vorbele lui. Într-adevăr, au năvălit turcii asupra lor și i-au ucis pe mulți dintre ei; pe unii i-au găsit adormiți, pe alții dezbrăcați. Pe toți i-au dat morții. L-au găsit, împreună cu aceștia, pe un anume preot slujind liturghia, pe care numaidecât l-au martirizat pe altar.

Cei care au putut să scape au fugit în Civitot; unii s-au aruncat în mare; alții s-au ascuns în păduri și munți. Dar turcii, hăituindu-i [până] în castru, au adunat lemne ca să-i ardă odată cu fortăreața. Creștinii care se aflau în castru au aprins lemnele adunate [de dușmani] și focul, abătându-se înspre turci, i-a mistuit pe unii dintre ei; și [în acest fel] i-a salvat atunci Domnul pe ai noștri de incendiu. În cele din urmă turcii i-au prins în viață și i-au împărțit, așa cum le-au făcut celorlalți, și i-au risipit prin toate regiunile, pe unii la Chorasani și pe alții în Persia. Toate acestea s-au întâmplat în luna octombrie. Auzind împăratul [Alexius] că în felul acesta i-au nimicit turcii pe ai noștri, a fost foarte încântat, și a trimis după ei³⁰, și i-a traversat Brachiumul³¹. După ce au ajuns dincoace, le-a confiscat toate armele.

3. A doua grupă a intrat în părțile Sclaviniei³², anume Raymond, contele de Saint-Gilles³³ și episcopul de Puy³⁴. În sfârșit, cea de-a treia grupă a venit pe vechiul drum spre Roma³⁵. În această grupă erau Bohemond³⁶, Richard de Principati³⁷, contele Robert de Flandra³⁸,

³⁰ După supraviețuitorii măcelului.

³¹ Înapoi pe malul vestic al Bosforului.

³² Părțile Sclaviniei desemnau la acel moment teritoriile de pe malul estic al Adriaticii, situate astăzi în statele desprinse din fosta Iugoslavie și în Albania.

³³ Cunoscut și sub numele Raymond de Toulouse.

³⁴ Este vorba despre episcopul Adhemar, legatul papal.

³⁵ *Via Egnatia*, drumul ce lega Durazzo de Constantinopol.

³⁶ Bohemond de Hauteville, conte de Taranto și prinț de Antiohia, fiul ducelui normand Robert Guiscard. Numele său era, de fapt, Marcu, însă el va rămâne cu porecla dată de tatăl său: Bohemond (Uriașul).

³⁷ Conte de Salerno, fratele lui Bohemond.

³⁸ Contele Robert II de Flandra era nepotul regelui William Cuceritorul.

Robert Normandul³⁹, Hugo cel Mare⁴⁰, Everard de Puiset, Achard de Montmerle, Isuard de Mousson și mulți alții. Apoi, au mers în porturile Brindisi, sau Bari, sau Otranto. Pe urmă, Hugo cel Mare și Guillaume, fiul marchizului⁴¹, au pornit pe mare de la portul Bari și, traversând strâmtoarea, au ajuns la Dirachium⁴². Dar ducele acelui ținut, auzind că acești oameni renumiți au debarcat, inima lui fiind atinsă îndată de reaua cugetare, i-a capturat și a poruncit să fie duși cu grijă⁴³ împăratului la Constantinopol, unde ei trebuie să-i jure supunere⁴⁴.

Între timp⁴⁵, cu două zile înainte de Nașterea Domnului nostru, ducele Godefroy, primul dintre toți seniorii, a ajuns la Constantinopol cu o mare armată și s-a instalat în afara cetății, până când nedreptul împărat a poruncit să fie cantonat în suburbia orașului. Imediat cum a fost încartiruit, ducele și-a trimis, cu bună credință, scutierii să facă rost în fiecare zi de paie și de alte [lucruri] necesare cailor. Și ei au crezut că pot merge cu încredere⁴⁶ oriunde doresc,

---

³⁹ Ducele Robert al Normandiei era fiul cel mic al regelui William Cuceritorul și văr al lui Robert II de Flandra.

⁴⁰ Prințul Hugo cel Mare de Vermandois era fratele regelui Filip I al Franței.

⁴¹ Fratele lui Tancred și nepotul de frate al lui Bohemond. Era fiul lui Odo, supranumit „Bunul Marchiz”.

⁴² Orașul modern Durazzo, în Albania.

⁴³ Sub escortă.

⁴⁴ Este vorba despre *sacramentum* sau *fidelitas*, jurământul de credință față de suzeran (care includea două aspecte: *homagium/hominium* – omagiul; jurământul de supunere/vasalitate și *fiducia* – jurământul de loialitate). În problematica relației dintre senior și vasali, vezi excelenta lucrare: Denis CĂPRĂROIU, Eugen DENIZE, *Nașterea Europei Medievale*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2008, pp. 71-73.

⁴⁵ Istorisirea ne trimite înapoi la Godefroy de Bouillon, pe care autorul anonim îl încadrează în prima grupă de cruciați.

⁴⁶ Prin *fiducialiter* (încrezători) s-ar mai putea înțelege „aflați sub *fiducia*” adică „protejați de jurământul de loialitate”. Dacă ducele Godefroy depusese jurământul de vasalitate față de împărat, potrivit obiceiului, ostașii săi se aflau la rândul lor sub autoritatea acestei înțelegeri și nu puteau fi tratați ca dușmani de către oastea imperială.

însă necinstitul împărat Alexius le-a poruncit turcopolilor⁴⁷ și pečenegilor⁴⁸ să năvălească peste ei și să-i ucidă.

Atunci Balduin, fratele ducelui, auzind aceasta, s-a pus la pândă, până când i-a descoperit pe aceia ucigându-i semenii; el i-a atacat cu putere plină de mânie și, cu ajutorul Domnului, i-a învins pe ei. Și luând prizonieri șazeci dintre ei, pe o parte i-a ucis, iar pe ceilalți i-a dus înaintea fratelui său, ducele.

Când împăratul a auzit despre aceasta, s-a umplut de mânie. Văzând pe împărat furios, din acest motiv ducele a ieșit cu ai săi din suburbie și s-a așezat în exteriorul cetății. Când s-a lăsat seara, nefericitul împărat a poruncit oștilor sale să năvălească asupra ducelui și a poporului lui Hristos⁴⁹. Nebiruitul duce i-a respins pe aceștia cu cavalerii lui Hristos, pe șapte dintre ei i-a ucis și i-a urmărit pe ceilalți până la porțile cetății. Întorcându-se la corturile sale, ducele a rămas acolo cinci zile, până când a încheiat pact cu împăratul⁵⁰. Împăratul l-a îndemnat să treacă Brațul Sfântului Gheorghe și i-a promis că va avea toate felurile de provizii acolo, la fel ca și în Constantinopol, și [i-a făgăduit] că va plăti alocații pentru cei săraci, cu ajutorul cărora aceștia să poată trăi⁵¹.

⁴⁷ Mercenari de origine turcică aflați în slujba împăratului.

⁴⁸ Potrivit mai multor autori, pečenegii vorbeau aproximativ aceeași limbă cu uzii și cumanii. Mai ales în secolul al XI-lea, prezența lor în trupele de mercenari ale Bizanțului este frecvent menționată. În cazul cronicii pe care o traducem, este vorba de soldați aparținând diferitelor triburi turcofone ce au invadat spațiul nord-dunărean și au intrat în amestec cu românii și slavii în veacurile X-XI, fiind în cele din urmă asimilați de aceștia. Vezi: ANA COMNENA, *Alexiada*, vol. I, Ed. Minerva, București, 1977, trad. Marina Marinescu, prefață, tabel cronologic și note de Nicolae Șerban Tanașoca, pp. 289-291. A se consulta și Ion BARNEA, Ștefan ȘTEFĂNESCU, *Din istoria Dobrogei*, III, Editura Academiei, București, 1971, p. 132.

⁴⁹ Asupra cruciaților de sub comanda lui Godefroy de Bouillon.

⁵⁰ A acceptat să devină vasalul împăratului Alexius în preajma Paștelui (probabil chiar în Duminică Învierii) din anul 1096.

⁵¹ Împăratul Alexius a promis subvenții din tezaurul bizantin pentru numeroșii soldați fără avere din oastea cruciată. O măsură inteligentă care se înscria în datoria contractuală a suveranului, dar care, pe de altă parte, asigura

4. Dar Bohemond neînfricatul⁵², care asedia Amalfi, la Scafardi Pontes⁵³, auzind că o numeroasă oștire creștină de franci se îndrepta spre Mormântul Domnului, pregătită de luptă contra hoardei păgânilor, a început să întrebe cu seriozitate ce fel de arme purta această oaste, și în ce fel poartă semnul lui Hristos pe drum și ce fel de deviză strigă în luptă. Poruncii sale i s-au dat aceste răspunsuri: „Poartă arme bune de luptă, pe umărul drept sau între amândoi umerii [pe piept] poartă Crucea lui Hristos și într-adevăr strigă cu o singură voce deviza: *Deus vult! Deus vult! Deus vult!*”⁵⁴.

---

o constantă reparație/creștere a popularității acestuia în rândurile soldaților apuseni.

⁵⁴ Cuvântul *bellipotens* s-ar traduce prin expresia „cel tare în lupte”.

⁵³ Ducatul amalfitan se răscolase împotriva jugului normand. Bohemond conducea, în vara anului 1096, asediul unei fortărețe care păzea podul peste râul Sarno. *Scafardi Pontes* s-ar traduce prin „Podul de bărci” și se află în apropierea localității moderne Scafati din Italia de Sud.

⁵⁴ Acest strigăt de luptă se leagă – după spusele majorității – de entuziasmul adunării de la Clermont, care, la înflăcărata predică a papei Urban II, a răspuns unanim cu: *Deus vult!* (sau *Deus le volt!*), adică „Dumnezeu vrea! / Dumnezeu poruncește!”. Acestei devize i s-ar putea găsi corespondent într-un paragraf dintr-un text liturgic apărut în secolul al VIII-lea, apreciat în întreaga lume creștină: Canonul Sfântului Andrei Criteanul. Prin semnificația lor, versurile din cântarea a șasea a Canonului celui Mare se apropie de sensul profund mistic al cruciadei: „Treci peste firea cea curgătoare a vremii, ca mai înainte chivotul, și te fă moștenitor pământului aceluia al făgăduinței, suflete, Dumnezeu poruncește!”. Canonul a fost alcătuit de un mare ascet și misionar care și-a petrecut tinerețea în Ierusalimul aflat sub stăpânire musulmană, ca membru al Frăției Sfântului Mormânt. Sfântului Andrei Ierusalimiteanul (660-740), episcop al Cretei din anul 692, îi este atribuită apariția genului poetic și liturgic al canonului. Ordinului clunisienilor – o puternică grupare ascetică și intelectuală, adeptă a ascendenței puterii spirituale asupra puterii laice, care dirija în secolul al XI-lea fluxul pelerinilor occidentali la Mormântul Domnului – nu-i era străină această semnificație. Atât papa Urban, fost prior al Mănăstirii Cluny, cât și teologii care-l înconjurau la Clermont dispuneau de deschiderea necesară înțelegerii superioare a „moștenirii pământului făgăduinței” printr-un act extraordinar al sufletului. Sensul inițial al cruciadei a fost unul mistic.

Îndemnat pe dată de Sfântul Duh, el a poruncit ca mantia foarte prețioasă pe care o avea cu el să fie tăiată în fâșii și a împărțit-o toată [însoțitorilor săi] sub formă de cruci. În urma acestei fapte i s-au alăturat cu entuziasm cei mai mulți dintre cavalerii care erau la asediul acela, astfel încât contele Roger⁵⁵ a rămas aproape singur și, întorcându-se în Sicilia, a suferit și s-a întristat din cauza despărțirii neamului său. După aceasta, întorcându-se din nou în țara sa⁵⁶, domnitorul Bohemond și-a făcut pregătirea cu deosebită atenție pentru a începe călătoria spre Sfântul Mormânt. În sfârșit, a traversat marea cu oastea sa și, împreună cu el, Tancred, fiul marchizului, și prințul Richard cu Rainulf, fratele său, și Robert de Ansa, și Herman de Canni⁵⁷, și Robert de Surda Valle⁵⁸, și Robert, fiul lui Tostan, și Hunfred, fiul lui Radulf, și Ricardus, fiul contelui Rainulf, și contele de Russignolo cu frații săi: Boello de Chartres, și Albered de Cagnano, și Hunfred de Monte Scabioso⁵⁹.

Cu toții au traversat [Marea Adriatică] pentru a intra în solda lui Bohemond și au ancorat în părțile Bulgariei⁶⁰, unde au descoperit o mare bogăție de grâu și de vin, și de hrană trupească. De acolo, coborând în valea Adronopoli, oștile lui au așteptat până când toți au traversat. Atunci, Bohemond a poruncit o adunare cu oastea sa, vorbindu-le blând [dar] și avertizându-i pe toți, zicând: „Seniori, luați aminte toți, căci suntem pelerini ai Domnului. Este necesar, deci, să fim mai buni și mai smeriți decât am fost mai înainte; să nu prădăm pământul acesta, pentru că este al creștinilor, și nimeni să nu accepte mai mult decât îi este necesar să mănânce, pentru [ca să avem parte de] binecuvântare”.

Plecând de acolo, am trecut printr-o mare bogăție, din sat în sat, din oraș în oraș, din castel în castel, până când am ajuns la

---

⁵⁵ Contele Roger de Sicilia, frate al lui Robert Guiscard și unchi al lui Bohemond.

⁵⁶ În Taranto.

⁵⁷ Cannes.

⁵⁸ Sourdeval.

⁵⁹ Monte Scaglioso.

⁶⁰ Nu este vorba chiar de Bulgaria, ci de țărmul albanez.

Castoria⁶¹; acolo am sărbătorit cu solemnitate Nașterea Domnului; am rămas acolo mai multe zile și am căutat o piață, dar ai lor nu au acceptat să ne-o pună la dispoziție⁶², pentru că se temeau de noi foarte, neputând să creadă că noi suntem pelerini, ci că dorim să le prădăm pământul și să-i ucidem⁶³. Ca urmare, am confiscat vitele, caii și asinii și tot ceea ce am mai găsit. Ieșind din Castoria, am intrat în Pelagonia, în care se afla o anume cetate a ereticilor⁶⁴. Pe aceasta am asediat-o din toate direcțiile și curând a căzut în stăpânirea noastră. Așadar, i-am dat foc și am pârjolit cetatea, cu tot cu locuitorii ei, adică adunarea ereticilor. Mai târziu, am ajuns la râul Vardar.

Și atunci domnul Bohemond a trecut dincolo cu oastea lui, dar nu cu toată. Conte de Russignolo a rămas în urmă, cu frații săi. Apoi, a venit oastea împăratului și l-a atacat pe conte și pe frații lui, și pe toți câți se aflau cu aceștia. Tancred, auzind aceasta, s-a întors și, aruncându-se în râu, înotând, a ajuns la ai săi; și două mii s-au aruncat în râu urmându-l pe Tancred.

În sfârșit, au dat peste turcopoli și peste pecenegi luptându-se cu ai noștri. Pe aceia i-au atacat cu iuțeală și cu putere și cu înțelepciune i-au biruit. Și prinzând mulți dintre ei și ducându-i legați, i-au pus înaintea domnului Bohemond, care a zis către ei: „Neisprăviților, pentru care pricină ucideți oastea lui Hristos și a mea? Eu cu împăratul vostru nu am nici o ceartă!”⁶⁵. Ei au răspuns: „Noi nu putem

---

⁶¹ Au ajuns în Castoria trecând prin Munții Pindului. Autorul începe să folosească persoana I plural, indicând calitatea sa de martor ocular al cruciadei.

⁶² Împăratul le făgăduise cruciaților că vor avea la dispoziție piețe în care vor putea cumpăra, fără taxe, toate produsele necesare pentru hrană și întreținere.

⁶³ Populația din zonă i-a primit cu reticență maximă pe normanzi. Ea nu putea uita ravagiile pe care aceștia le-au provocat în războiul expansionist din anii 1081-1083 și, de aceea, nici nu îi credea a fi cruciați, ci mai degrabă invadatori.

⁶⁴ Eretici bogomili sau paulicieni.

⁶⁵ *Ego cum vestro imperatore nullam altercationem habeo!* Bohemond încerca în zadar să se dezvinovățească. Grecii îi bănuiau pe apuseni deja de toate relele pământului. Ana Comnena dă glas acestei suspiciuni: „Latinii, care, la fel ca

face altcumva. Suntem puși sub ascultarea împăratului și orice ne poruncește trebuie să împlinim". Bohemond le-a dat voie să plece fără a fi pedepsiți. Această luptă s-a purtat în a patra zi a săptămânii, care este începutul postului⁶⁶.

Binecuvântat este Dumnezeu peste toate! Amin.

Cartea a II-a

Secțiunea a II-a

5. Neisprăvitul împărat l-a trimis pe unul dintre oamenii săi, pe care îl stima mult, pe care ei îl numesc *curopalat*⁶⁷, împreună cu solii noștri⁶⁸, să ne conducă în siguranță prin țara lui până când o să sosim la Constantinopol. De fiecare dată când treceam prin fața orașelor lor, acesta le porunca locuitorilor să ne pună la dispoziție o piață, așa cum au făcut și cei despre care am vorbit mai înainte⁶⁹. Cu siguranță, ei se temeau atât de mult de preaputernica oaste a domnului Bohemond, încât nu au îngăduit nici unuia dintre noi să treacă de zidurile cetății. Ai noștri au dorit să asedieze și să cucerească o anume cetate, pentru că era plină de tot felul de bunuri. Dar înțeleptul bărbat Bohemond nu a vrut să accepte, atât din cauză că voia să trateze ținutul acela cu dreptate, cât și pentru jurământul față de împărat⁷⁰. Așadar, el s-a mâniat foarte mult din această

Bohemond și ai săi, ținteau de multă vreme spre imperiul romeilor și voiau să-l cucerească, pe motiv că ascultau predicile lui Petros [Petru Eremitul], așa cum se spunea, au pus la cale această mare mișcare [...]". A. COMNENA, *Alexiada*, vol. II, Ed. Minerva, București, 1977, trad. de Marina Marinescu, prefață, tabel cronologic și note de Nicolae Șerban Tanașoca, p. 91.

⁶⁶ Miercuri, 18 februarie 1097. Numărătoarea zilelor săptămânii începea cu ziua Domnului.

⁶⁷ Mare dregător bizantin, echivalentul majordomului din regatele apusene.

⁶⁸ „Din dorința de a se purta cinstit, Bohemond trimisese înaintea sa soli la împărat, probabil încă de când debarcase în Epir.” S. RUNCIMAN, *Istoria Cruciadelor*, vol. I, p. 179.

⁶⁹ Cei din Castoria.

⁷⁰ *Fiducia*. Luând în calcul efectivul militar și puterea sa financiară, Bohemond era, de departe, cel mai mic în rang dintre toți comandanții, fapt care-l

pricină pe Tancred și pe toți ceilalți. Acest lucru s-a petrecut seara. Când s-a făcut dimineață, au ieșit locuitorii cetății și, în procesiune, purtând cruci în mâini, au venit înaintea lui Bohemond. El, încântat, i-a întâmpinat și, cu bucurie, le-a îngăduit să se retragă.

Mai departe, am ajuns la un oarecare oraș care se numește Serres, unde ne-am așezat corturile și unde am avut [la îndemână] o piață plină, convenabilă pentru acele zile. Acolo învățatul Bohemond, înțeles fiind cu cei doi curopalați și din prietenie pentru ei, dar și din dreptate pentru țară, a poruncit să fie înapoiate toate animalele pe care ai noștri le țineau drept pradă; curopalatul i-a făgăduit că va trimite în urmă crainici pentru a returna animalele oamenilor în rânduială.

De acolo am mers mai departe, din castel în castel și din așezare în așezare, până în cetatea Rusa⁷¹. Populația grecească a ieșit cu bucurie și a venit în întâmpinarea domnului Bohemond, oferindu-ne o mulțime de mărfuri, și acolo ne-am întins corturile în a patra zi înainte de Cina Domnului⁷²; încă [fiind] acolo Bohemond, luând cu el doar puțini oșteni⁷³, și-a lăsat toată armata și s-a grăbit să vorbească cu împăratul cel viclean la Constantinopol, zicând: „Apropiati-vă fără atitudine provocatoare de oraș; căci eu voi merge acolo mai devreme”. Tancred a rămas căpetenia oștii lui Hristos și, văzând că pelerinii își cumpără de mâncare, și-a zis în sine să se abată de la drum și să-și conducă poporul pe acolo pe unde [acesta ar putea] să trăiască [mai] fericit. Așa că a intrat într-o vale oarecare,

---

împingea deopotrivă spre prudență și spre bravură. Probabil că în schimbul de solii cu împăratul depusese (sau promisese că va depune individual) jurământul de credință față de acesta.

⁷¹ La vest de râul Marița.

⁷² Adică în Joia cea Mare a anului 1097.

⁷³ „Bohemond a ajuns și el, împreună cu ceilalți conți, la Apros; știindu-se pe sine că nu este de origine nobilă, și neavând multe trupe, căci ducea lipsă de bani, dar dornic totodată să câștige bunăvoința împăratului și să-și ascundă planurile dușmănoase, a luat-o înaintea celorlalți conți și numai cu zece celti s-a grăbit să ajungă în cetatea împărătească”. A. COMNENA, *Alexiada*, vol. II, p. 109.

plină de toate bunătățile potrivite pentru hrana trupului, în care am sărbătorit cu evlavie Paștile Domnului⁷⁴.

6. Când împăratul a auzit că preacinstitul bărbat Bohemond a venit la el, a poruncit să fie primit cu fast și [să fie] încartiruit cu grijă în afara orașului. După ce a fost instalat, împăratul cel viclean l-a invitat⁷⁵ să vină și să vorbească cu el în taină⁷⁶. Acolo a venit, de asemenea, ducele Godefroy cu fratele său⁷⁷; în timp ce contele de Saint-Gilles se apropia de oraș. Atunci, împăratul, îngrijorat și fierbând de mânie, s-a gândit în ce fel viclean și alunecos să-i prindă pe acei cavaleri ai lui Hristos⁷⁸. Dar harul dumnezeiesc descoperitor [al tainelor] [a făcut ca] să nu fie găsite nici locul, nici momentul ca el, sau ai lui, să le facă rău. În sfârșit, s-au adunat toți conducătorii care erau în Constantinopol și, temându-se ca nu cumva să fie deposedați de țările lor⁷⁹, au hotărât, în sfaturile și calculele lor ingenioase, ca ducii, conții și toți conducătorii noștri să depună jurământul de fidelitate față de împărat. Cei care s-au abținut cu desăvârșire au spus: „Cu siguranță este înjositor pentru noi și sub nici o formă nu ni se pare corect să depunem jurământul de fidelitate!”.

⁷⁴ Învierea Domnului, din anul 1097.

⁷⁵ Literal, *imperator misit pro eo* s-ar traduce prin „împăratul a trimis după el”.

⁷⁶ Ana Comnena exprima viziunea bizantină asupra întâlnirii dintre împărat și Bohemond: „La rândul său, împăratul, care știa de uneltirile lui și îi cunoștea demult firea vicleană și ascunsă, dorea să stea de vorbă cu el înaintea venirii conților, să asculte ce va spune și să-l convingă să treacă marea mai înainte de sosirea celorlalți, temându-se ca el să nu se unească cu cei ce veneau și să nu-și schimbe gândurile”. A. COMNENA, *Alexiada*, vol. II, p. 109.

⁷⁷ Afirmația este corectă, fiind confirmată și de Ana Comnena, care spune că împăratul a trimis dincolo de Bosfor, după Godefroy și după fratele său Balduin, pentru ca aceștia să fie prezenți la depunerea jurământului comun. A. COMNENA, *Alexiada*, vol. II, p. 107. Înseamnă că generalii cruciați (cu excepția lui Raymond de Saint-Gilles) s-au reunit la Constantinopol cu împăratul și au depus jurământul de vasalitate față de acesta, cel mai probabil în Duminica Paștilor, 1097.

⁷⁸ *Christi milites*.

⁷⁹ Se temeau că vor fi reținuți la Constantinopol ca ostatici și că nu-și vor mai vedea țările.